

The journal has had 7 points in Ministry of Science and Higher Education parametric evaluation. Part B item 1223 (26.01.2017).
1223 Journal of Education, Health and Sport eISSN 2391-8306 7

© The Authors 2017;

This article is published with open access at Licensee Open Journal Systems of Kazimierz Wielki University in Bydgoszcz, Poland
Open Access. This article is distributed under the terms of the Creative Commons Attribution Noncommercial License which permits any noncommercial use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author(s) and source are credited. This is an open access article licensed under the terms of the Creative Commons Attribution Non Commercial License (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>) which permits unrestricted, non commercial use, distribution and reproduction in any medium, provided the work is properly cited.
This is an open access article licensed under the terms of the Creative Commons Attribution Non Commercial License (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>) which permits unrestricted, non commercial use, distribution and reproduction in any medium, provided the work is properly cited.
The authors declare that there is no conflict of interests regarding the publication of this paper.
Received: 01.07.2017. Revised: 02.08.2017. Accepted: 07.08.2017.

Szczepienia ochronne oczami matek

Vaccinations through the mother's eyes

Natalia Świątoniowska¹, Anna Rozensztrauch²

¹Studenckie Koło Naukowe Pielęgniarstwa Pediatrycznego, Wydział Nauk o Zdrowiu, Uniwersytet Medyczny Wrocław

²Katedra Pediatrii, Wydział Nauk o Zdrowiu Uniwersytetu Medycznego im. Piastów Śląskich we Wrocławiu

¹Pediatric Nursing Student Association, Faculty of Health Science, Wrocław Medical University

²Department of Pediatric, Faculty of Health Science, Wrocław Medical University

Contact address:

dr n. o zdr. Anna Rozensztrauch

e-mail: anna.rozensztrauch@umed.wroc.pl

Streszczenie

Wprowadzenie. W dzisiejszych czasach odnotowuje się zmniejszenie śmiertelności związanej z zachorowaniem na choroby zakaźne. Każdy rodzic staje przed pytaniem - szczepić czy nie? Negatywne postrzeganie szczepienia przez rodziców może być ważną barierą podczas podejmowaniu decyzji o szczepieniu.

Cel. Celem pracy było zbadanie opinii rodziców na temat szczepień ochronnych dzieci.

Metody. W badaniu wzięło udział 102 matki w wieku $28,6 \pm 4,3$ lat. Narzędziem badawczym zastosowanym w pracy był kwestionariusz ankiety własnego autorstwa.

Wyniki. Spośród badanych kobiet 85,3% zadeklarowała, że jest zwolennikiem szczepień. Mieszkańcy miast częściej niż mieszkańcy wsi zgadzali się z opinią, że szczepienia mogą zaszkodzić dziecku (25,8% vs. 8,3%, $p < 0.05$). Osoby młodsze częściej deklarowały, że są zwolennikami szczepień niż osoby starsze ($p < 0.05$). 60,8% badanych matek twierdzi, że warto zaszczepić dziecko dodatkowymi preparatami zalecanymi. Z dodatkowych szczepień częściej korzystały osoby z wykształceniem wyższym oraz wykonujący zawody medyczne.

Summary

Introduction.

Mortality rate associated with infectious diseases has substantially decreased nowadays. This fact combined with negative perception of vaccination in mass media is becoming influential factor for parent when making the decision whether to vaccinate or not.

Aim.

This study aimed to assess parent's knowledge about child vaccinations

Material and methods.

The study was conducted between 102 mothers aged $28,6 \pm 4,3$. The research tool was a questionnaire of authors own design.

Results.

85,3% of mothers declared to support vaccination. Mothers living in a city more frequently agreed that vaccination could harm the child (25.8% vs. 8.3%, $p < 0.05$) than mothers living in a village. Younger mother more often declared that they are vaccination supporters than older ($p < 0.05$). 60.8% of surveyed mothers said that it is important to vaccinate the child with the recommended vaccinations. Mothers with higher educations and medical professions more often immunized their children with recommended vaccination.

Słowa kluczowe: szczepienia ochronne, wiedza

Key words: Vaccination, knowledge

Wstęp

Szczepienia ochronne stanowią skuteczną pierwotną prewencję chorób zakaźnych. W Polsce od ponad dwustu lat prowadzone są szczepienia, dzięki czemu udało się osiągnąć prawie całkowitą o (99%) eradykację wirusa polio typu 2 oraz ospy prawdziwej czy haemophilus influenzae. Jak przypomina Światowa Organizacja Zdrowia (WHO) szczepienia ratują rocznie około 2,5 miliona osób. Niewątpliwym sukcesem było wprowadzenie szczepień przeciwko pneumokokom i rotawirusom, zmniejszając umieralność wśród dzieci z powodu inwazyjnej choroby pneumokokowej oraz biegunki rotawirusowej [1].

Istotą szczepień ochronnych jest celowe zetknięcie organizmu z zabitym lub osłabionym mikroorganizmem bądź jadami bakterii chorobotwórczych. Program Szczepień Ochronnych (PSO) modyfikowany jest w odniesieniu do potrzeb oraz sytuacji epidemiologicznej panującej w danym kraju.

Obecnie rodzice są pełni obaw. Swoją wiedzę na temat szczepień czerpią z różnych źródeł, zasięgają porady różnych osób, które nierzadko mają odmienne zdanie na temat konieczności przeprowadzania szczepień. Rodzice stają przed pytaniem - szczepić czy nie? Dokonując wyboru chcą kierować się przede wszystkim dobrem dziecka. Odradzanie szczepień ochronnych wiąże się z niewiedzą lub ze złą oceną korzyści i ryzyka związanego ze szczepieniem ochronnym. Rodziców należy uświadamiać, iż nie warto jest ryzykować. Szczepienia są jedyną sprawdzoną i skuteczną metodą ochrony dziecka przed zachorowaniem.

Mimo niepodważalnych dowodów naukowych na bezpieczeństwo i skuteczność szczepień, w ciągu ostatnich kilkunastu lat nastąpił spadek liczby szczepionych dzieci. Powodem tego było wysnucie wielu błędnych hipotez na temat szkodliwości szczepień ochronnych, które na podstawie szeroko zakrojonych badań zostały wykluczone. Badania wykazały brak związku szczepień ochronnych z zapadalnością na choroby

autoimmunizacyjne oraz autyzm. Udokumentowano natomiast związek zachorowania z wystąpieniem powikłań.

Material i metody

W badaniu wzięło udział 102 matki. Badanie zostało przeprowadzone od czerwca do lipca 2017 r. Wszyscy respondenci zostali poinformowani o celu i przebiegu badania oraz wyrazili na nie zgodę.

W badaniu zastosowano celowy dobór próby. Materiał zebrano poprzez ankietowanie. Ankieta własna składała się z 28 pytań własnej konstrukcji. Oprócz części socjalno-demograficznej, poruszane kwestie dotyczyły podejmowanych przez rodziców działań oraz poglądów na temat szczepień ochronnych.

Wyniki

Charakterystyka badanej grupy

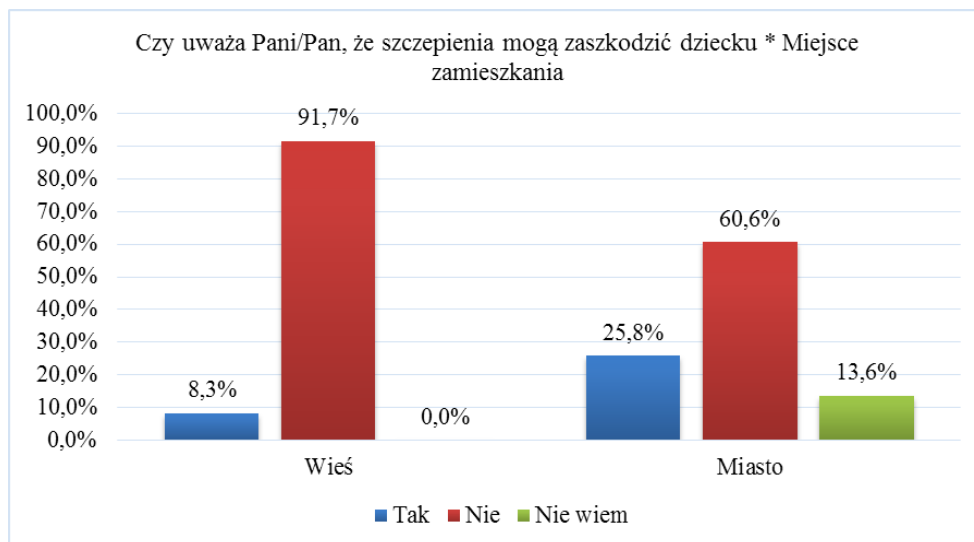
Badaniem objęto 102 matki w wieku $28,6 \pm 4,3$ lat. Większość badanych kobiet mieszkała w mieście (64,7%) i wykonywała zawód nie związany z ochroną zdrowia (60,8%). Spośród ankietowanych najliczniejszą grupę stanowiły osoby z wykształceniem wyższym (65,7%). Rozkład procentowy poszczególnych zmiennych demograficznych przedstawiono w tabeli 1.

Tabela 1. Charakterystyka socjodemograficzna respondentów.

Zmienna	n	%
Wiek:		
Do 25 lat	31	30,4%
26-30 lat	40	39,2%
31 lat i więcej	31	30,4%
Miejsce zamieszkania:		
Miasto	66	64,7
Wieś	36	35,3
Wykształcenie:		
Podstawowe	2	2%
Średnie	28	27,5%
Zawodowe	4	3,9%
Wyższe	67	65,7%
Zawód:		
Medyczny	15	14,7%
Niemedyczny	62	60,8%

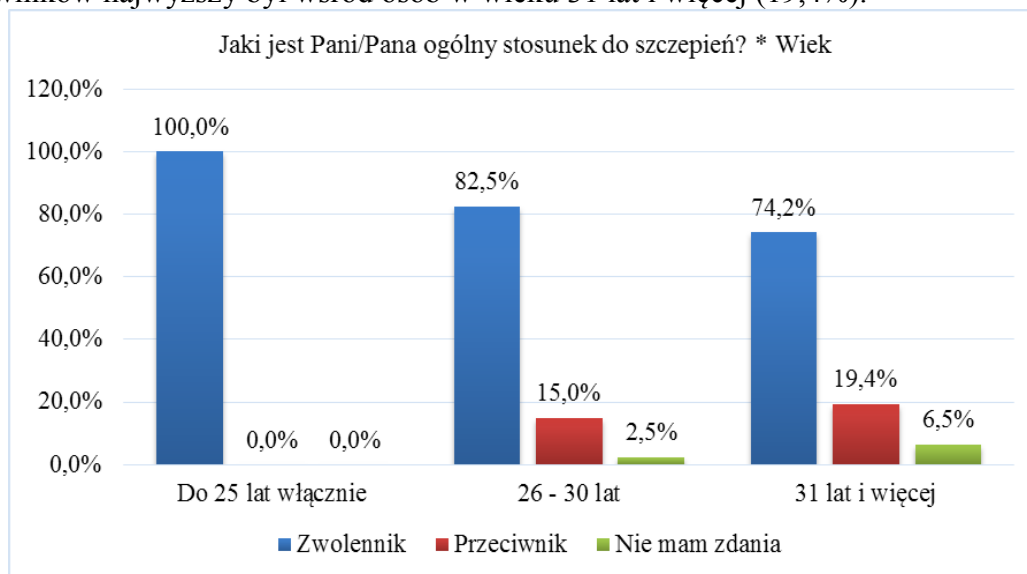
Opinie na temat szczepień

Spośród badanych kobiet 85,3% zadeklarowała, że jest zwolennikiem szczepień. Mniej, bo 11,8% to przeciwnicy szczepień, a 2,9% nie ma zdania na ten temat. Zdecydowana większość badanych, bo 98% uważa, że szczepienia mają istotny wpływ na zdrowie dziecka, 71,6% uważa, że szczepienia nie są szkodliwe. Mieszkańcy miast częściej niż mieszkańcy wsi zgadzali się z opinią, że szczepienia mogą zaszkodzić dziecku (25,8% vs. 8,3%, $p < 0.05$) (ryc. 1).

Ryc. 1. Wpływ miejsca zamieszkania na opinię dotyczącą szkodliwości szczepień ochronnych

Analiza statystyczna potwierdziła istotną zależność pomiędzy wiekiem badanych a ich stosunkiem do szczepień ochronnych ($p < 0.05$). Osoby młodsze częściej deklarowały, że są zwolennikami szczepień niż osoby starsze (ryc. 2). Wśród osób do 25 lat włącznie wszyscy badani określili siebie jako zwolenników, wśród osób w wieku od 26 do 30 lat na odpowiedź tę wskazało 82,5% badanych, a wśród osób w wieku 31 lat i więcej – 74,2%. Odsetek przeciwników najwyższy był wśród osób w wieku 31 lat i więcej (19,4%).

Ryc. 2. Wpływ wieku na ogólny stosunek do szczepień ochronnych

Największy wpływ na decyzję badanych dotyczącą szczepienia miały własne odczucia i przekonania (39,8%). Nieco mniej, bo 31,5% swoje decyzje konsultuje z personelem medycznym. Badani wskazywali również badania naukowe (16,7%) oraz doświadczenie rodziny i znajomych (9,3%). Sytuację epidemiologiczną i realne zagrożenie, skład szczepionek i informacje zawarte w ulotce oraz poradę lekarza pediatry wskazało po 0,5%.

Szczepienia obowiązkowe

W badanej grupie 63,7% respondentów przyznało, iż preferowało szczepionki skojarzone, aby zmniejszyć liczbę wstrzyknień przewidzianych na jednej wizycie szczepiennej, a 31,4%, że

szczepiło dzieci zgodnie z programem szczepień ochronnych (PSO). 3,9% w ogóle nie szczepiło swoich dzieci. 1% badanych szczepiło tylko przeciwko wybranym chorobom.

Na pytanie, czy zdarzyło się, że nie zgodził(a) się Pan(i) na szczepienie obowiązkowe swojego dziecka, 14,7% przyznało, że taka sytuacja miała miejsce. Natomiast 85,3% nie zdarzyło się nie zaszczepić dziecka. Biorąc pod uwagę to, na jakie szczepienie badani się nie zgodzili najczęściej, bo 17,4% wskazało MMR – szczepionka przeciwko odrze, śwince i różyczce, 13% szczepionki przeciwko polio, 8,7% Hib – *Haemophilus influenzae* typ b, 13% szczepionki przeciwko WZW typu B. 17,4% nie pamięta przeciwko jakiej chorobie nie było szczepione ich dziecko. Aż 30,4% odmówiło zaszczepienia dziecka wszystkimi preparatami zalecanymi.

Szczepienia zalecane

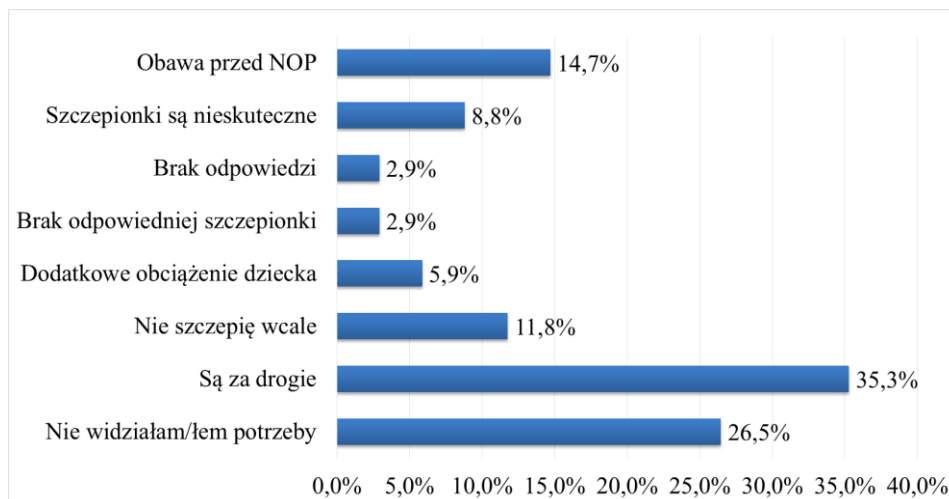
60,8% badanych matek twierdzi, że warto zaszczepić dziecko dodatkowymi preparatami zalecanymi. 25,5% zgadza się ze stwierdzeniem, że należy zaszczepić dzieci dodatkowymi szczepionkami, ale tylko wtedy, gdy istnieją wskazania. 4,9% uważa, że nie warto podawać dzieciom szczepionek zalecanych, ponieważ zbyt dużo szczepionek może zamiast wzmocnić, to osłabić odporność organizmu. 8,8% jest zdecydowanie przeciwko szczepieniom obowiązkowym i zalecanym.

66,7% matek skorzystało z zalecanej szczepionki - najczęściej (40,2%) przeciwko pneumokokom. Drugim co do częstości (29,1%) jest szczepienie przeciw rotawirusom. Przeciwko ospie wietrznej szczepi 14,2%, przeciw meningokokom 10,2%, przeciwko grypie 4,7%, 1,6% nie pamięta z jakich dodatkowych szczepień korzystało. Z dodatkowych szczepień częściej korzystały osoby z wykształceniem wyższym niż pozostali badani (ryc.3.).

Ryc. 3. Wpływ wykształcenia na zaszczepienie dziecka dodatkowym preparatem

Ponadto aż 93,3% badanych wykonujących zawody medyczne i 62,9% - niemedyczne zdecydowało się na dodatkowe szczepienie. Ze szczepionki przeciwko rotawirusom częściej korzystały osoby z wykształceniem wyższym (46,3%) niż pozostali badani (17,1%).

Ryc.4. Powody nieskorzystania ze szczepienia zalecanego

Biorąc pod uwagę powód, dla którego nie skorzystano z dodatkowej szczepionki, dla 32,4% najważniejszym powodem jest wysoka cena preparatów (ryc.4).

Niepożądane odczyny poszczepienne (NOP)

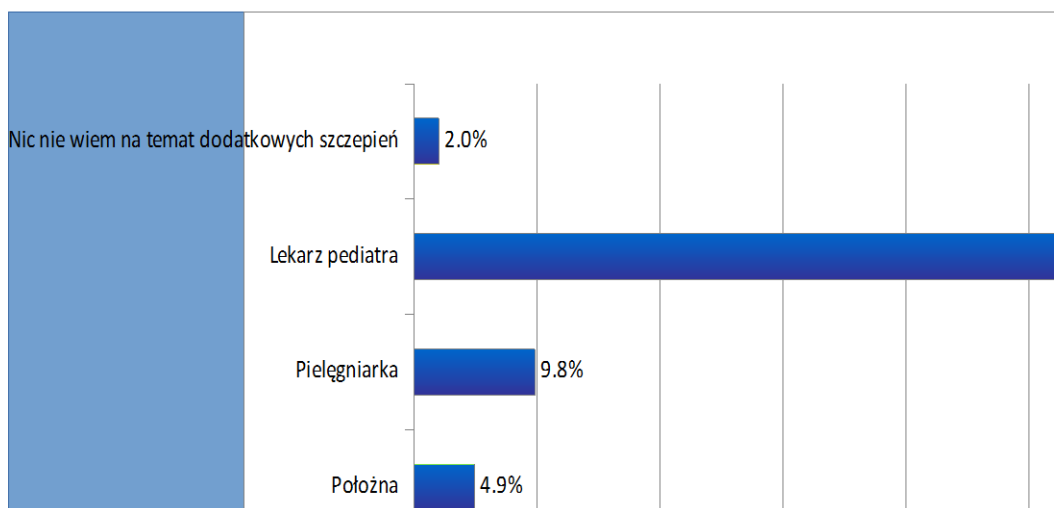
Przeprowadzone badanie wykazało, że 23,5% matek ma obawy dotyczące szczepień ochronnych, z czego większość (56,5%) dotyczy niepożądanych odczynów poszczepiennych (NOP). Na drugim miejscu pozostaje autyzm oraz powikłania w późniejszych latach życia dziecka - po 16,7%. Skład preparatu oraz możliwość pogorszenia stanu zdrowia dziecka wskazało po 6,7% badanych. 3,3% obawia się śmierci dziecka, autoimmunologicznych chorób poszczepiennych oraz braku rzetelnych wyników badań.

Pomimo deklarowanych obaw respondenci jednak dostrzegali korzyści wynikające ze szczepień ochronnych. Ponad połowa matek (64,7%) podała zmniejszenie ryzyka zachorowania, 23,5% wskazało na brak powikłań ciężkich chorób, 2% uważa, że szczepienie to mniej stresu dla dzieci i rodziców, a 1% odpowiedziało, że szczepienie gwarantuje brak konieczności hospitalizacji dziecka. 8,8% badanych nie widzi żadnych korzyści wynikających z podania dziecku szczepionki ochronnej. 5,6% badanych przyznało, że największym zagrożeniem z powodu szczepienia jest zmniejszenie naturalnej odporności dziecka. 21,3% wskazało odczyny poszczepienne, 9,3% prawdopodobieństwo wystąpienia autyzmu, 3,7% największe zagrożenie widzi w zbyt dużej ilości szczepień.

Oceniając jakich NOP najbardziej obawiają się rodzice wykazano, iż 17,6% badanych obawia się wszystkich niepożądanych odczynów poszczepiennych. 15,7% wskazało gorączkę, 7,8% autyzm, 8,8% drgawki. Reakcji neurologicznych obawia się 3,9%. Z kolei obrzęku w miejscu wkłucia oraz niepełnosprawności boi się 2%. 1% obawia się, że po szczepieniu rozwój dziecka spowolni się lub zachoruje na nowotwór. Ból w miejscu wstrzyknięcia, nieutulony płacz wskazało 1%. Reakcję anafilaktyczną wskazało 7,8% ankietowanych. 18,6% odpowiedziało, że nie obawia się wystąpienia NOP u swojego dziecka. 2% nie wie, jakich NOP się obawia.

Źródła informacji oraz konsultowanie decyzji

Na pytanie o źródła informacji na temat możliwości zaszczepienia dodatkową szczepionką, 66,7% badanych wskazało lekarza pediatrę. Rozkład procentowy przedstawia rycina 5.

Ryc. 5. Osoby, z którymi badani konsultują swoje obawy dotyczące szczepień ochronnych

45,1% respondentom odradzano przeprowadzenia szczepień obowiązkowych. 68,2% wskazało znajomych, 22,7% rodzinę, 9% wskazało, że był to lekarz, 4,5% położną. 2,3% zaszczepienia dziecka odradzili wykładowcy, internauci, media. 59,8% badanych konsultowało swoje wątpliwości dotyczące szczepień, z czego 64,5% z pediatrą. 19,4% wskazało lekarzy innych specjalności. 6,5% podało rodzinę, 17,7% znajomych, 6,5% pielęgniarkę, 4,8% położną. Najmniej, bo 1,6% wskazało pracownika PZH.

Dyskusja

W ciągu ostatnich 50 lat szczepienia ochronne uratowały więcej istot ludzkich niż jakakolwiek interwencja medyczna. Szczepionki są jedyną sprawdzoną i całkowicie bezpieczną metodą poprawy jakości życia dzieci na całym świecie. Dzięki immunizacji co roku chronimy dwa do trzech milionów ludzi.

Niestety w ciągu ostatnich lat nasiliła się aktywność ruchów antyszczepionkowych. Rodzice obawiają się rzekomego szkodliwego wpływu szczepionek na zdrowie ich dzieci. W przeprowadzonym badaniu 23,5% respondentów deklarowało obawy i niepokój na temat bezpieczeństwa szczepień. Potwierdza to również analiza badań Rogalskiej i wsp. [2]. W badaniu rodziców dzieci do drugiego roku życia przeprowadzonym przez Pieszka i wsp. [3] obawy na temat szczepień wyraziło 42% respondentów. Również badanie Leszczyńskiej i wsp. [4] wykazało wysoki odsetek rodziców mających obawy dotyczące szczepień (68%). Analiza literatury pozwala stwierdzić, iż opinie na temat szczepień zależą od wieku oraz miejsca zamieszkania [2]. Przeprowadzone badania własne wskazują, iż osoby młodsze częściej deklarowały, że są zwolennikami szczepień niż osoby starsze. Niestety mieszkańcy miast częściej zgadzali się z opinią, że szczepienia mogą zaszkodzić dziecku.

Pomimo wielu nieprzychylnych opinii w dalszym ciągu wyszczepialność szczepionkami zalecanymi pozostaje na stale wysokim poziomie. Wyniki badań pokazują, że większość matek (66.7%) zaszczepiła dzieci przeciwko chorobom nie tylko objętym PSO. Decyzje o zaszczepieniu dziecka szczepionkami zalecanymi częściej podejmowały osoby z wyższym wykształceniem oraz wykonujące zawody medyczne. U innych autorów [3,5,6] odsetek ten był niższy i wynosił od 44 do 52,9%. Szczepienie przeciwko *Streptococcus pneumoniae* okazało się być najczęściej stosowanym szczepieniem zalecanym, co znajduje potwierdzenie w dostępnych badaniach [3,4,5,7,8]. Może mieć to związek z popularną akcją "stop pneumokokom".

Jak wynika z przeprowadzonej analizy badań rodzice dostrzegają zarówno zalety jak i wady szczepień ochronnych. Jako wady najczęściej wymieniają niepożądane odczyny

poszczepienne. Ich wiedza na temat NOP jest na niskim poziomie. Błędnie przypisują szczepieniom możliwość wywołania chorób przewlekłych. Badania własne wykazały, że 17,4% odmówiło zaszczepienia dziecka szczepionką MMR (u Jaroszewskiej i wsp. 30,8%) [8], a 9,3% obawia się autyzmu jako odległego następstwa szczepienia ochronnego (według Faleńczyk i wsp. 13,2%) [6].

Biorąc pod uwagę fakt, iż szczepienia są jedyną skuteczną metodą zapobiegania groźnym chorobom, zadawalająca jest opinia respondentów, dotycząca korzyści jakie niosą za sobą szczepienia. W badaniach Kennedy i wsp. [9] około 60-80% rodziców również wskazała na pozytywny wpływ szczepień. Inni autorzy [2,6] także potwierdzają korzystne opinie respondentów na temat immunizacji. Na podstawie Raportu Narodowego Instytutu Zdrowia Publicznego – Państwowego Zakładu Higieny (NIZP-PZH) wyszczepialność utrzymuje się na wysokim poziomie 96-98%.

Wyniki badań Rogalskiej z 2010 roku wskazują, że aż 98% rodziców deklaruje, że nigdy nie odmówiło szczepienia [2]. Ten poziom utrzymał się do 2014 roku [8].

Rodzice, chcąc uzyskać jak najwięcej informacji, pozyskują je z różnych, często nierzetelnych źródeł. Wyniki przeprowadzonego badania są zadowalające - ponad połowa badanych omówiła wątpliwości z lekarzem (69,3%). Również badanie Jaroszewskiej wykazało, że 47% omówiło wątpliwości z personelem medycznym, w większości z pediatrą i lekarzem POZ [8]. Powyższe dane mają odzwierciedlenie w analizie badań przeprowadzonej przez Jose i wsp. [10]. Według niego wiedzę na temat szczepień ochronnych rodzice otrzymują głównie od pracowników służby zdrowia. Potwierdza to fakt, iż pracownicy służby zdrowia są najważniejszym źródłem wiedzy na temat szczepień, a ich rola polega nie tylko na informowaniu, ale również wskazywaniu właściwych źródeł informacji w tym zakresie.

Przeprowadzone badanie jest badaniem wstępnym, w przyszłości planowane jest użycie zwalidowanego narzędzia, które rzetelnie zbada wiedzę rodziców na temat szczepień ochronnych dzieci.

Wnioski

1. Opinie na temat szczepień zależą od wieku oraz miejsca zamieszkania. Osoby młodsze częściej deklaruje, że są zwolennikami szczepień niż osoby starsze. Mieszkańcy miast częściej zgadzali się z opinią, że szczepienia mogą zaszkodzić dziecku.
2. Decyzję o zaszczepieniu preparatami zalecanymi częściej podejmowały osoby z wykształceniem wyższym oraz wykonujący zawody medyczne.
3. Badani najbardziej obawiają się niepożądanych odczynów poszczepiennych.

Piśmiennictwo

[1] Solecka M. WHO: żyjemy dłużej, również dzięki szczepieniom. *Szczepienia* 2017;2(22):24-26.

[2] Rogalska J, Augustynowicz E, Gzyl A, Stefanoff P. Postawy rodziców wobec szczepień ochronnych w Polsce. *Przebieg Epidemiologiczny* 2010;64:91-97.

[3] Pieszka M, Waksmańska W, Woś H. Wiedza rodziców dzieci do drugiego roku życia na temat szczepień ochronnych. *Medycyna Ogólna i Nauki o Zdrowiu* 2016;22(3):221–226.

[4] Leszczyńska K, Borkowska E, Iskrzyniec T, Pałka I, Stawicka K, Mazurek M, Podsiadło B. Postawa rodziców wobec szczepień ochronnych. [cyt:19.07.17]. Dostępny na URL:

http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:n1BwzxYBfGsJ:www.neurocentrum.pl/dcten/wp-content/uploads/leszczynska_k1p.pdf+&cd=1&hl=pl&ct=clnk&gl=pl

[5] Lipska E, Lewińska M, Górnicka G. Realizacja szczepień zalecanych u dzieci i opinie rodziców na temat tych szczepień. *Nowa Medycyna* 2013;2:43-48.

[6] Faleńczyk K, Piekarska M, Pluta A, Basińska H. Czynniki wpływające na postawy rodziców wobec szczepień ochronnych u dzieci. *Postępy Nauk Medycznych* 2016;29(6):380-385.

[7] Gawlik K, Woś H, Wakszymańska W, Łukasik R. Opinie rodziców na temat szczepień ochronnych u dzieci. *Medycyna Ogólna i Nauki o Zdrowiu* 2014;20(4):360-364.

[8] Jaroszewska K, Marciniak A, Pawlak M, Życińska K, Wardyn K, Nitsch-Osuch A. Postrzeganie aktywności ruchów antyszczepionkowych przez rodziców małych dzieci. *Postępy Nauk Medycznych* 2014;27(9):617-621.

[9] Kennedy A, Brown C, Gust D. Vaccine beliefs of parents who oppose compulsory vaccination. *Public Health Reports* 2005;12:252-258.

[10] Jose J, Roshni M, & Nisha K. Awareness on immunization among mothers of under-five children, international journal of innovative research & development. *Journal of Health Research* 2013;3(1):8-12.